

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto

Oikeusturvapalvelut

21.4.2020

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Oikeusministeriön lisävastine lakivaliokunnalle annettujen kirjallisten huomautusten johdosta (HE 44/2020 vp)

Lakivaliokunta on esittänyt oikeusministeriölle pyynnön täsmentää annettua vastinetta.

1. Väliaikaisen lain voimassaolo

Väliaikaisella lailla on tarkoitus ottaa paremmin huomioon poikkeusajan erityispiirteet. Ulosottokaarta muutettaisiin siten, että covid-19 -epidemiasta aiheutuvat poikkeusolot sekä näistä aiheutuvat taloudelliset vaikeudet voidaan ottaa voimassa olevaa säännöstöä paremmin huomioon ulosottomenettelyssä.

Ulosottomenettelyyn talouden vaikeudet heijastuvat pienellä viiveellä. Siksi ehdotetun lain voimassaoloa ei ole tarkoituksenmukaista sitoa nyt tehtyjen poikkeusoloja koskevien rajoitteiden ajanjaksoon.

Väliaikaisella lailla on merkitystä ulosottomenettelyn asianosaisten oikeusturvaan. Muutettavien säädösten tulee olla tehokkaita lain tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Tällä voidaan antaa suojaa ulosoton velalliselle, jos hänen tai hänen yrityksen taloudellinen tilanne on poikkeusolojen vuoksi muuttunut ilman, että hän on voinut siihen varautua. Samaan aikaan on huolehdittava siitä, että ehdotetuilla säännöksillä ei vaaranneta ulosoton hakijoiden oikeuksia enempää, kuin lain tarkoituksen saavuttamiseksi on tarpeen.

Säännösten sisällön lisäksi osapuolten oikeuksiin vaikuttaa väliaikaisen lain voimassaolo. Lähtökohtana on pidettävä nykylain tilaa, ja katsottava, että se edustaa sitä oikeuksien tasapainoa, johon on pyrittävä palaamaan mahdollisimman pian.

Perusoikeuksien osalta lailla voi olla vaikutusta omaisuuden suojaan (perustuslain 15 §) sekä oikeuteen saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivästystä (perustuslain 21.1 §). Hallituksen esityksessä on arvoitu, että väliaikainen laki ei vaaranna perustuslain tarkoittamia oikeuksia niin, että se tulisi säätää perustuslainsäätämisjärjestyksessä.

Käytettävissä olevan tiedon mukaan poikkeusolot ja erilaiset rajoitustoimet ovat pääosin voimassa toukokuulle 2020. Tämän jälkeen alkaa paluu kohti poikkeusolojen jälkeistä talouden tilaa. Väliaikaisen lain on ehdotettu olevan voimassa lokakuun 2020 loppuun saakka. Nykytiedon mukaisten rajoitusten jälkeen laki olisi voimassa viisi kuukautta ja väliaikaisen lain perusteella tehdyt päätökset olisivat voimassa

vielä tämän jälkeenkin. Tässä ajassa henkilöisen tai yritysten on mahdollista tarkastella taloudellista tilannettaan uudelleen. Lokakuuhun mennessä talouden kokonais-tilanne myöskin hahmottuu uudelleen, jolloin talouden tukitoimet ja lainsäädännön muut muutokset voivat tuottaa sellaisia ratkaisuja, joita tällä ehdotetulla lailla ei enää tuon ajankohdan jälkeen saavuteta.

Lain on ehdotettu olevan voimassa lokakuun loppuun 2020 saakka.

Sääntelyn voimassaolo on siten rajattu ajallisesti välttämättömään, jotta sen tarkoittamat vaikutukset saavutetaan, ja sitä on pidettävä myös oikeasuhtaisena (PeVL 7/2020 vp).

2. Vapaakuukausien sääntely

Velallisella on mahdollisuus saada vapaakuukausia, jolloin palkasta ei pidätetä osuutta ulosottoon. Vapaakuukausia voidaan myöntää, jos palkan tai muun toistuvaistulon ulosmittaus on kestänyt yhtäjaksoisesti (lähes) vuoden.

Jos velallinen on tulorajaulosmittauksen piirissä eli hänen tulonsa ovat enintään kaksi kertaa suojaosuuden suuruiset, hänellä on oikeus kahteen vapaakuukauteen vuodessa. Ulosottomiehen tulee myöntää ne viran puolesta.

Jos velallisen tulot ovat tätä suuremmat, hänellä on oikeus pääsääntöisesti enintään kolmeen vapaakuukauteen vuodessa, jos hänen välttämättömät asumiskustannuksensa tai elinkustannuksensa ovat korkeat tai jos keskeyttämiseen on muu erityinen syy. Erityisenä syynä voi olla esimerkiksi velalliselle tai hänen perheelleen tarpeellinen kertahankinta. Velallisen tulee itse pyytää vapaakuukausia näillä perusteilla, mutta edellytysten täytyessä ulosottomiehellä on velvollisuus myöntää vapaakuukaudet.

Tulorajaulosmittauksen piirissä oleva velallinen voi saada yhden vapaakuukauden lisää näillä erityisillä perusteilla. Velkojen suostumuksella vapaakuukausia voidaan myöntää vuodessa enintään kuusi.

Vapaakuukausien perusteet säännellään 4 luvun 52 §:ssä, jossa ovat edellä kuvatut vapaakuukausien saamisen edellytykset. Vapaakuukausien määrä on säännelty 4 luvun 53 §:ssä.

Nyt voimassa olevan lain soveltamisen periaatteet olisi säilytettävä yhden mukaisina myös väliaikaisen lain soveltamisen aikana. Tämän vuoksi nykyisin menettelysäännökset olisi tarkoituksenmukaista säilyttää ennallaan.

Ulosottomenettelyn selkeyden kannalta 4 luvun 52 §:n ehdotetussa 2 momentissa ei tarvitse olla määrittelyä covid-19 –epidemiasta johtuvalla perusteella annettavien vapaakuukausien määrästä. Vapaakuukausien määrä on säännelty 4 luvun 53 §:ssä ja kyseinen lainkohta soveltuu käytettäväksi myös covid-19 –epidemiasta annettavia vapaakuukausia harkittaessa.

Vapaakuukausien määrä on kolme kappaletta vuodessa. Vuodella tarkoitetaan 12 kuukauden jaksoa, ei kalenterivuotta. Väliaikaisella lailla ei ole tarkoitus muuttaa sitä vapaakuukausien myöntämisen jaksotusta, joka yli vuoden jatkuneiden ulosmittausten osalta on jo olemassa. Heille säännös ei tuo lisävapaakuukausia mutta covid-19

–epidemiasta johtuvalla perusteella hekin voivat saada harkinnanvaraisen vapaakuukauden, jos kolmen vapaakuukauden määrä ei ole jo täyttynyt.

Ne velalliset, joiden ulosmittaus ei ole vielä jatkunut yhtä vuotta (lähes), säännös tuo oikeuden hakea vapaakuukausia covid-19 –epidemiasta johtuvalla perusteella. Väliaikaisen lain päättymisen jälkeen, annetut vapaakuukaudet otetaan vuoden mitausta jaksoa tarkasteltaessa huomioon samalla tavoin, kuin ne vapaakuukaudet, jotka on myönnetty yli vuoden jatkuneissa ulosmittauksissa.

Momentille ehdotetaan seuraavaa muotoa:

Velalliselle voidaan antaa vapaakuukausia myös, jos hänelle on aiheutunut covid-19 -epidemiasta tai siitä johtuvista poikkeusoloista väliaikainen maksuvaikeus, vaikka ulosmittaus ei ole jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti yhtä vuotta.

3. Ennakoivan talousneuvonnan hanke

Oikeusministeriö on 31.8.2019 asettanut hankkeen, jolla halutaan pienentää kansalaisten ylivelkaantumisriskiä.

Hankkeessa oikeusministeriö ja Valtakunnanvoudinvirasto suunnittelevat ja toteuttavat keinoja, joilla parannetaan kansalaisten oman talouden hallintaa ja samalla vähennetään ylivelkaantumisriskiä. Hankkeessa vahvistetaan sidosryhmien välistä yhteistyötä velkakierteiden ehkäisemiseksi.

Tavoitteena on auttaa ylivelkaantuneita myös muun muassa luomalla uusia toimintatapoja muun muassa ulosoton, talous- ja velkaneuvonnan ja sosiaalitoimen kesken. Varhaisella puuttumisella ja ennakoivalla talousneuvonnalla on mahdollista ehkäistä ylivelkaantumista ja pienentämään niiden aiheuttamia haittoja.

Hankkeessa työtä tehdään poikkihallinnollisena verkostoyhteistyönä eri viranomaisien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Siinä kehitetään uusia toimintamalleja sekä luodaan talousneuvonnan alueellisia verkostoja ja vahvistetaan jo olemassa olevia, jotta kansalaisen on mahdollista saada apua ja neuvontaa oman taloutensa hallintaan oikea-aikaisesti ja oikeapaikkaisesti.

Hanke on aloittanut sidosryhmäyhteistyön sosiaalitoimen, Rikosseuraamuslaitoksen ja puolustusvoimien kanssa. Eri tahojen kanssa tehtävää yhteistyötä laajennetaan hankkeen edetessä.

Ennakoiva talousneuvonta-hanke on yhdessä Tampereen kaupungin ASTA-hankkeen kanssa kehittänyt Talousneuvolan, joka on sosiaalitoimen, ulosoton ja talous- ja velkaneuvonnan kynnyksetön neuvontapaikka. Kansalainen voi Talousneuvolassa tavata myös muita asiantuntijoita. Talousneuvola on tarkoitus monistaa myös muiden kuntien palveluksi.

Hankkeen toimikausi jatkuu vuoden 2021 loppuun asti.